

STUDIA EUROPAEA GNESNENSIA

1-2/2010

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES
INSTITUTE OF EUROPEAN CULTURE,
ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

GNIEZNO EUROPEAN STUDIES
1-2/2010

Editor-in-chief

Leszek Mrozewicz

Editorial Assistant

Filip Kubiaczyk

CONTENTS

Foreword

I. CONCEPTS

II. WITNESSES

III. PEOPLE AND PLACES

IV. REVIEWS

PUBLISHING HOUSE OF THE POZNAŃ SOCIETY
FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
INSTYTUT KULTURY EUROPEJSKIEJ
UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

STUDIA EUROPAEA GNESNENSIA

GNIEŹNIEŃSKIE STUDIA EUROPEJSKIE

1–2/2010

Redaktor naczelny

Leszek Mrozewicz

Redaktorzy tomu

Piotr Bering

Grzegorz Łukomski

Sekretarz

Filip Kubiaczyk

Poznań–Gniezno 2010

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES
www.ptpn.poznan.pl dystrybucja@ptpn.poznan.pl

Główny Redaktor Wydawnictw PTPN
Alicja Pihan-Kijasowa

Studia Europaea Gnesnensia nr 1–2/2010

Redaktor naczelny
Leszek Mrozewicz

Komitet naukowy
László Borhy (Budapeszt), Henriette Dahan-Khalev (Beer Sheva), Nitza Davidovitch (Ariel),
Kazimierz Dopierała (Gniezno), Francisco Pina Polo (Saragossa), Leonhard Schumacher (Moguncja),
Dan Soen (Ariel), Witold Szulc (Gniezno), Maria Tomczak (Gniezno)

Sekretarz
Filip Kubiaczyk

Czasopismo recenzowane — Recenzenci tomu
prof. UAM dr hab. Kazimierz Ilski, prof. zw. dr hab. Maciej Serwański, prof. UJ dr hab. Hubert Wolanin

Przekład abstraktów, streszczeń i wstępu na język angielski
Szymon Nowak

Układ stron i redakcja techniczna
Teodor Jeske-Choiński

Redakcja językowa i korekta
Joanna Brodniewicz, Paulina Jeske-Choińska

Projekt okładki
Dariusz Jabłoński

Copyright © by IKE & PTPN

ISBN 978-83-7654-015-3 ISSN 2082-5951

Nakład 200 egz.

Adres redakcji
ul. Kostrzewskiego 5–7, 62–200 Gniezno
tel. 61 4237000, 61 4237019, faks 61 4237002
e-mail: seg@amu.edu.pl

Publikacja sfinansowana ze środków Urzędu Miejskiego w Gnieźnie

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
I. IDEE	
1. Marta Filipczak, Zastosowanie analizy fenomenologicznej Ch. Tilleya w praktyce badawczej na przykładzie wybranych stanowisk z kręgami kamiennymi na Pomorzu	13
2. Reinhard Düchting, Prag und Irland. Bemerkungen zu geopolitisch-kulturellen Konstellationen in Europa.....	37
3. Filip Kubiacyk, Monarchia kastylijsko-aragońska czy Hiszpania? Wokół sporu o model państwa Królów Katolickich (1474–1516).....	43
4. Barbara Milewska-Ważbińska, Megalomania narodowa? Charakterystyka szlachty na podstawie herbarzy staropolskich.....	73
5. Albert Nowacki, W poszukiwaniu miejsca Ukrainy na kulturalnej mapie Europy. Ukraińskie dyskusje literackie lat 20. XX wieku.....	83
6. Artur Trudzik, Między Wspólnym Rynkiem a Wspólnotą Brytyjską — Wielka Brytania w „Kalejdoskopie” emitowanym na falach RWE (1960–1966).....	95
7. Andrzej Furier, Kultura gruzińska a europejska — z historii wzajemnych oddziaływań.....	119
II. ŚWIADKOWIE	
1. Elżbieta Wesołowska, Artysta na obrzeżach świata, czyli wszyscy jesteśmy Odyseuszami. Kilka refleksji ogólnych w nawiązaniu do Cycerona, Owidiusza i Seneki.....	141
2. Monika Owsiana, „To Wariusz, świetny zwycięzco, opisze twe czyny” (Hor. P. I 6,1). Kilka rozważań na temat stosunków między Horacym a Oktawianem Augustem do roku 17 przed Chr.....	149
3. Karolina Kulpa, Kleopatra VII we współczesnej kulturze popularnej: przekaz źródeł czy stereotyp postrzegania Egiptu?	163
4. Grzegorz Łukomski, U źródeł polskiej sowietologii. Publicystyka polityczna Józefa Mackiewicza w okresie Drugiej Rzeczypospolitej.....	183
III. LUDZIE I MIEJSCA	
1. Maciej Maciejowski, Bunt w Sucro 206 r. p.n.e. — czyli społeczne koszty budowy imperium.....	207
2. Paulina Lampkowska, Truciciele na dworze cesarskim! O przypadkach otrucić za panowania dynastii julijsko-klaudyjskiej.....	221
3. Zofia Kaczmarek, Strój kapłana w starożytnym Rzymie w czasach Oktawiana Augusta.....	235
4. Leszek Mrozewicz, Miasta rzymskie nad dolnym Dunajem w okresie przełomu (III–IV w.) ze szczególnym uwzględnieniem miasta Novae.....	261
5. Piotr Bering, Średniowieczne „małe ojczyzny” czy centra świata?.....	287
6. Krzysztof Obremski, Waclaw Potocki i Podgórze Karpackie — peryferyjne centrum teologicznej refleksji poety („Tydzień stworzenia świata” — „Ogród”).....	297
7. Ewa Grzesiuk, Polskie centra kulturalne i naukowe w wieku XVIII: Warszawa, Kraków i... Lipsk.....	311

8. Patrycja Kanafocka, Tożsamość narodowa mieszkańców Wielkiego Księstwa Poznańskiego.....	327
9. Igor Kriwoszeja, Ewolucja konstrukcji lokalnych „centrum-prowincja”. Transformacja magnackich minipaństw na Ukrainie prawobrzeżnej w latach 1793–1863 (na przykładzie latyfundiów hrabiów Potockich herbu Pilawa)	347
10. Adriana Ciesielska, Starożytne centra i peryferia europejskie w perspektywie współczesnych teorii społecznych.....	357
11. Małgorzata Dubrowska, Od „Jerozolimy Królestwa Polskiego” do miejsca pamięci — żydowski Lublin.....	371
12. Stanisław Prędota, Język niderlandzki w Holandii i północnej Belgii: integracja czy dezintegracja?.....	383
13. Przemysław Hudyma, Udział Wojska Polskiego w misjach stabilizacyjnych w krajach byłej Jugosławii.....	395

IV. RECENZJE

1. Mariusz Ciesielski, Dzieje Gotów oczami archeologa (rec. książki: Andrzej Kokowski, Goci. Od Skandzy do Campi Gothorum (od Skandynawii do Półwyspu Iberyjskiego) [engl. Zfsg: The Goths: from Skandza to the Campi Gothorum (from Skandinavia to the Iberian Peninsula)], Wydawnictwo [Verlag] TRIO, Warszawa 2007, 456 S., 201 Abb. mit farbigen Tafeln, Sachregistern	411
2. Beata Frydryczak, Wszyscy jesteśmy cyborgami (rec. książki: Grażyna Gajewska, Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, ss. 317).....	417
3. Krzysztof Królczyk, Weterani legionów rzymskich w prowincjach bałkańskich Imperium Romanum (rec. książki: Snežana Ferjančić, Nasel'avanje legijskih veterana u balkanskim provincijama I-III vek n.e. (Settlement of Legionary Veterans in Balkan Provinces I-III Century A.D.), Srpska Akademija Nauka i Umetnosti — Balkanološki Institut, Beograd 2002, ss. 380)	422
4. Filip Kubiaczyk, Religia w służbie polityki? Hiszpania wobec Maghrebu w początkach epoki nowożytnej (rec. książki: Beatriz Alonso Acero, Cisneros y la conquista española del norte de África: cruzada, política y arte de la guerra, Ministerio de Defensa, Madrid 2006, ss. 295).....	432
5. Katarzyna Mirgos, Federalizm „po hiszpańsku” (rec. książki: Anna Sroka, Hiszpańska droga do federalizmu, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, ss. 345)	441

CONTENTS

Foreword.....	11
---------------	----

I. CONCEPTS

1. Marta Filipczak, Application of Ch. Tilley's Phenomenological Analysis in Research Practice on the Example of Selected Sites with Stone Circles in Pomerania	13
2. Reinhard Düchting, Prague and Ireland. Remarks on the Geopolitical-Cultural Alignments in Europe.....	37
3. Filip Kubiaczyk, Castilian-Aragon Monarchy or Spain? Remarks on the Dispute Concerning the Model of the State of the Catholic Kings.....	43
4. Barbara Milewska-Ważbińska, National Megalomania? Characteristics of the Gentry (szlachta) Based on Old Polish Armoriais	73
5. Albert Nowacki, In Search of Ukraine's Place on the Cultural Map of Europe. Ukrainian Literary Debates of the 1920s.....	83
6. Artur Trudzik, Between the Common Market and the British Commonwealth—Great Britain in “Kaleidoscope” Broadcast by Radio Free Europe (1960–1966)	95
7. Andrzej Furier, Georgian and European Culture—on the History of Mutual Influences	119

II. WITNESSES

1. Elżbieta Wesołowska, Artist on Edge of the World, or We Are all Odysseuses. Some General Reflections with Reference to Cicero, Ovid, Seneca.....	141
2. Monika Owsiana, “Varius, oh Illustrious Victor, Shall Describe Thy Deeds” (Hor. Od. I.6). Some Reflections on the Relations between Horace and Octavian Augustus until 17 B.C.	149
3. Karolina Kulpa, Cleopatra VII in Contemporary Popular Culture: Source-Based or Stereotypical Conception of Egypt?	163
4. Grzegorz Łukomski, At the Roots of Polish Sovietology. Political Writings of Józef Mackiewicz in the Period of the Second Republic.....	183

III. PEOPLE AND PLACES

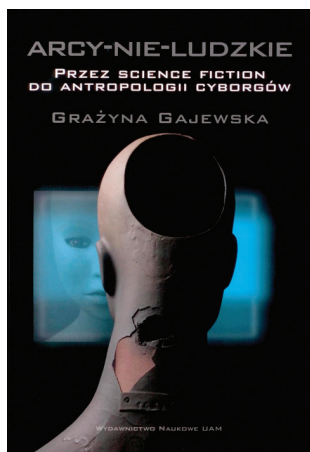
1. Maciej Maciejowski, The Mutiny at Sucro, 206 B.C.—or the Social Costs of Making the Empire	207
2. Paulina Lampkowska, Poisoners at the Imperial Court! On the Cases of Poisoning during the Reign of the Julio-Claudian Dynasty.....	221
3. Zofia Kaczmarek, Vestments of a Priest in Ancient Rome, in the Times of Octavian Augustus	235
4. Leszek Mrozewicz, Roman Cities on the Lower Danube in the Landmark Period (3 rd –4 th Cent.) with Particular Consideration of the City of Novae	261
5. Piotr Bering, Medieval “Small Homelands” or World's Centres?	287
6. Krzysztof Obremski, Waclaw Potocki and the Carpathian Foothills—a Peripheral Centre of the Poet's Theological Reflection (“Tydzień stworzenia świata”—“Ogród”).....	297

7. Ewa Grzesiuk, Polish Cultural and Scientific Centers in the 18 th Century: Warsaw, Cracow and... Leipzig.....	311
8. Patrycja Kanafocka, National Identity of the Inhabitants of the Great Duchy of Poznań....	327
9. Igor Kriwoszeja, Metamorphoses of the Center-Periphery Local Constructions: Transformations of the Magnates' Mini-States in Right-Bank Ukraine in 1793–1863 (on the Example of the Latifundia of the Potocki Family (Pilawa Coat of Arms))	347
10. Adriana Ciesielska, Antique European Centres and Peripheries in the Light of Contemporary Social Theories.....	357
11. Małgorzata Dubrowska, From the “Jerusalem of the Kingdom of Poland” to a Place of Remembrance—the Jewish Lublin.....	371
12. Stanisław Prędoła, Dutch Language in the Netherlands and Northern Belgium: Integration or Disintegration?	383
13. Przemysław Hudyma, Participation of the Polish Armed Forces in Stabilization Missions in the States of Former Yugoslavia.....	395

IV. REVIEWS

1. Mariusz Ciesielski, The History of Goths as Seen by an Archaeologist (rev. Andrzej Kokowski, Goci. Od Skandzy do Campi Gothorum (od Skandynawii do Półwyspu Iberyjskiego) [engl. Zfsq: The Goths: from Skandza to the Campi Gothorum (from Skandinavia to the Iberian Peninsula)], Wydawnictwo [Verlag] TRIO, Warszawa 2007, 456 S., 201 Abb. mit farbigen Tafeln, Sachregistern.....	411
2. Beata Frydryczak, We are all cyborgs (rev. Grażyna Gajewska, Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, ss. 317)	417
3. Krzysztof Królczyk, Veterans of the Roman legions in the Balkan provinces of the Imperium Romanum (rev. Snežana Ferjančić, Nasel'avanje legijskih veterana u balkanskim provincijama I-III vek n.e. (Settlement of Legionary Veterans in Balkan Provinces I–III Century A.D.), Srpska Akademija Nauka i Umetnosti — Balkanološki Institut, Beograd 2002, ss. 380)	422
4. Filip Kubiaczyk, Religion in the Service of Politics? Spain and the Maghreb at the Beginning of the Modern Era (rev. Beatriz Alonso Acero, Cisneros y la conquista española del norte de África: cruzada, política y arte de la guerra, Ministerio de Defensa, Madrid 2006, ss. 295)	432
5. Katarzyna Mirgos, Federalism “the Spanish Way” (rev. Anna Sroka, Hiszpańska droga do federalizmu, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, ss. 345)	441

Beata Frydryczak
(Gniezno)

WSZYSCY JESTEŚMY CYBORGAMI

Grażyna Gajewska, *Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, ss. 317.

W opowiedzianym w „Protagorasie” przez Platona micie Prometeusz i Epimeteusz mieli ofiarować istotom śmiertelnym różne uzdolnienia. Epimeteusz, uznawany za niezbyt mądrego, rozdał wszystko, co miał zwierzętom i poniewczasie zorientował się, że dla ludzi nic mu nie pozostało: człowiek pozostał nagi i bezbronny. Wówczas Prometeusz, próbując ratować sytuację, zakradł się do pałacu Hefajstosa i Ateny, i ukradł im „kunsztowne rękodzieło wraz z ogniem”. Tym samym Prometeusz, ofiarując ludziom technikę, wyposażył ich w skuteczne środki, za których pomocą człowiek mógł zrekompensować swoje braki, stawić opór przyrodzie i zapanować nad nią zgodnie z własnymi potrzebami, ale także tworzyć świat według własnego uznania. Gdyby tę przypowieść skonfrontować ze światem współczesnym, to rysuje się obraz, w którym człowiek wyposażony w wysoko rozwinięte technologie, próbując zrealizować swoje faustyczne marzenie o panowaniu nad światem, zaczyna mierzyć się z kosmosem, stworzony zaś przez niego świat nowych technologii, kolonizując naturę w każdym jej obszarze, nie tylko zyskuje coraz większą autonomię wobec człowieka, ale też ingeruje w zastrzeżone dotąd sfery, próbując przekroczyć tabu życia i śmierci.

Taki obraz współczesności można odnaleźć w książce Grażyny Gajewskiej „Arcy-nie-ludzkie. Przez science fiction do antropologii cyborgów”, w której śledząc procesy „cyborgizacji” kultury współczesnej, autorka rysuje świat wyłaniający się z literatury fantastyczno-naukowej, filmów tego gatunku, gier komputerowych, a zatem osadzony w kulturze popularnej, w którym profetyczne wizje i fantastyczne pomysły zaczynają niepostrzeżenie przenikać do życia codziennego, zmieniając diametralnie jego obraz i kształtując nasze wyobrażenia o rzeczywistości. Z perspektywy książki wiodącym problemem jest osadzenie w roli głównej — jako bohatera naszych czasów — cyborga i figur pokrewnych, wywodzących się z tego samego pnia fantazji i wyobrażeń.

Zakładając, że cyborg nabiera znaczenia figury emblematycznej dla „obecnej fazy mariażu człowieka z technologią”, Gajewska postawiła przed sobą niebagatelny cel: sformułowanie „antropologii cyborgów”. Kryjąca się tu dychotomiczność, w jednej formule próbująca pogodzić świat człowieka i świat maszyny, otwiera się na zdecydowanie bardziej zasadnicze i poważniejsze kwestie, które stają się głównym wątkiem pracy, a mianowicie pytania o kondycję, ale też możliwości rozwoju współczesnego człowieka wkraczającego z coraz większą wyrazistością w epokę postbiologiczną. Już sama formuła — co autorka przyznaje we wstępie — „antropologia cyborgów” zawiera w sobie pewną teoretyczną przewrotność, w której poprzez badanie figury cyborga i innych bohaterów mitów, wyobrażeń i fantazji, takich jak Galatea czy Frankenstein, od dawna obecnych w kulturze i literaturze, Gajewska poddaje analizie kondycję i cechy charakterystyczne dzisiejszej kultury w coraz większym stopniu kształtowanej nie tyle przez człowieka, ile przez możliwości technologiczne. Za zamysłem tym może pobrzmiewać refleksja Gehlena, który uważał, że aby zrozumieć technikę, należy najpierw zrozumieć człowieka, technika bowiem rodzi się z naszego rozumienia samych siebie. Jednak wobec lektury „Arcynie-ludzkie” można postawić pytanie, czy w istocie wciąż jeszcze wiedza o nas samych jest wyznacznikiem rozwoju wysoko zaawansowanych technologii, czy też może, śledząc jej procesy, nie wkraczamy na drogę, na której nowe technologie zaczynają wyznaczać nasz — ludzi, gatunku ludzkiego — kierunek rozwoju, skoro technika, odrywając się od człowieka, dąży do swej doskonałości wprost proporcjonalnie do niedoskonałości i ułomności — zarówno fizycznych, jak i intelektualnych — człowieka. Z perspektywy, jaką Gajewska ze swadą kreśli w swojej pracy, wyłania się świat, w którym kreując cyborgi — wyobrażone istoty nam podobne, niepostrzeżenie sami nimi się staliśmy. Inżynieria genetyczna, mikrobiologia, wysoko zaawansowana medycyna i transplantologia, robotyka i automatyka to dziedziny, które z coraz większą — jak pokazuje autorka — skutecznością manipulują w obszarze podmiotowości i tożsamości człowieka. Istota postawionego tu pytania zawiera się w jednoznacznie wyrażonej przez autorkę tezie, że chodzi o „inną wersję człowieka — wersję, która wykorzystuje technologię i jest zanurzona w technologii”, w której faktycznie zaciera się granica między człowiekiem a maszyną. Już poczyniona przez Gajewską wzmianka, że medycyna, współdziałając z nowymi technologiami, przez sam fakt wszczepienia rozrusznika serca czyni z nas — zgodnie z definicją — rodzaj cyborga, sprawia, że ciarki przechodzą po plecach na myśl jak blisko jesteśmy utopijnych, fantastycznych wizji, kiedyś roztaczanych przez autorów literatury *science fiction*, wizualizowanych w obrazie filmowym (choćby przywoływana

w książce seria filmów o Terminatorze), a dzisiaj z konsekwencją, sukcesywnie realizowanych w instytutach badawczych.

W kontekście recenzowanej pracy warto przypomnieć sobie nie tak dawne przecież dyskusje toczone przez humanistów różnych dziedzin nad relacją kultura-natura, natura-technika i prognozowanym miejscu człowieka na przecięciu tych obszarów, dyskusje skupiające się na przyszłości techniki i analizujące stan kultury, śledzące zagrożenia i rozważające możliwe przymierze człowieka z techniką w imię lepszej przyszłości. Marzenie o doskonałej technice to przecież jedna z projekcji człowieka, w której wyraża się jego faustowskie pragnienie panowania nad przyrodą, dochodzenia do bogactwa i władzy na gruncie wiedzy. Baconowski optymizm oraz wiara w szlachetność nauki i techniki otwierały bramy *regnum hominis*, w którym za pomocą wiedzy i wynalazków można byłoby przywrócić ów stan rajski, w którym Adam nadawał nazwy roślinom i zwierzętom, i tym samym bez trudu potwierdzał swoją władzę nad nimi. Tę utopię, w której technika miała na celu odwołanie wyganiania z raju, Francis Bacon opisał w „Nowej Atlantydzie” w pomysle domu Salomona, wspólnoty uczonych, których celem było rozwijanie wiedzy i umiejętności. Gdy z tej perspektywy spojrzymy na proponowaną przez Gajewską „antropologię cyborgów”, to ujrzymy historię rozwoju człowieczeństwa, wyłaniającą się z aspiracji i wyobrażeń człowieka poszukującego uzasadnienia przyznanej sobie nadrzędnej roli wobec przyrody, próbującego przekroczyć własną biologiczną i przyrodniczą kondycję, wikłającego się w zależność od nowych technologii i wciąż niezmiennie zmagającego się z siłami i prawami natury. „Arcynie-ludzkie” to faktycznie pytanie o kondycję człowieka w warunkach narastającej cyborgizacji kultury, dominacji nowych technologii i przenikaniu ich do niemal wszystkich sfer życia człowieka. Z tej perspektywy, wspomnieć trzeba ostrzeżenia Ernsta Blocha o narastającej obcości techniki i Martina Heideggera o jej destrukcyjnym wobec natury działaniu. Sięgając do Hansa Jonasa i wyróżnionych przez niego trzech etapów relacji człowieka ze światem zapośredniczonym poprzez technikę, można powiedzieć, że weszliśmy w etap drugi, w którym „nie panujemy już nad własnym panowaniem”¹. Wyrażane wówczas lęki, ale też nadzieje, zdają się dzisiaj ziszczać, zwłaszcza gdy wobec ambiwalentnej natury technonauki stawia się pytania o jej status etyczny. Jest to równocześnie istotny moment zmiany dyskursu, na który wskazuje Gajewska: o ile niedawno dyskurs dotyczący cy-

---

¹ Zob. H. Jonas, *Zasada odpowiedzialności. Etyka dla cywilizacji technologicznej*, Kraków 1996.

borgów skupiał się na zagadnieniach technologicznych, o tyle teraz przeniósł się w obszar biotechnologii i związanych z nią kwestii prawno-etycznych.

Gajewska, z pasją prowadząc czytelnika przez kolejne figury, kolejnych bohaterów świata posthumanistycznego, roboty, mechaniczne lalki, awatary, hybrydy, obcych, wysuwając pytanie o ludzką podmiotowość i warunki, w jakich może rozwijać się jego tożsamość, sugeruje „rewizję podmiotu” nie w wymiarze antropocentrycznym, lecz posthumanistycznym, w którym to, co ludzkie i to, co nie-ludzkie, organiczne i nieorganiczne, naturalne i sztuczne, staje się równorzędne. Przywołując Frankenstein, rozumianego jako ożywione monstrum symbolizujące eksperymenty medyczne, fragmentaryczność i technologizację ciała, Golema postrzeganego jako mit nowoczesności, uosabiający ludzkie ambicje, ucieleśniający grozę i potęgę technonauki, pokazuje nie tyle ich umiejscowienie w literaturze, ile ugruntowanie w kulturze i konsekwencje wynikające z ich obecności. Wystarczy wspomnieć, że Galatea, która wydaje się ulubioną bohaterką autorki, urasta do „symbolu cyborgizacji” jako ciało postbiologiczne uzupełniane o elementy mechaniczne, odgrywając istotną rolę w przejściu od myśli humanistycznej do posthumanistycznej. Tym samym, Gajewska wskazuje na cyborgizację jako nowy model kultury, w którym człowiek wymaga nowej definicji.

Przyjętej przez Gajewską perspektywie sprzyja wyraźnie zakreślona przestrzeń badawcza, w której autorka przechodzi na pozycję posthumanistyki, badając relacje zachodzące między nauką, humanistyką i ideologią oraz ich wpływ na kulturę popularną. Szeroki zakres problemowy, sięgający zagadnień nauk o kulturze, feminizmu, ekologii, filozofii, etyki etc., pozwolił umiejscowić antropologię cyborgów na przecięciu różnych dziedzin i obszarów poznawczych, ideologii, i ruchów społeczno-politycznych, ukazując zupełnie nowy kontekst badawczy, w którym motywy i tematy rozwijane na gruncie literatury *science fiction* okazują się pomocne w poszukiwaniu właściwego naszym czasom opisu społeczeństwa posttradycyjnego i władnych sprostać temu zadaniu metodologii. Praca sytuuje się w obszarze badań interdyscyplinarnych prowadzonych nad obecną w literaturze i kulturze popularnej figurą cyborga. Obszar, w którym Gajewska lokuje swoje rozważania, z całą pewnością mieści się w przestrzeni, o której w pracy „Zagubiony paradygmat — natura ludzka” Edgar Morin pisał, że chodzi „nie tylko o stworzenie nauki o człowieku, lecz o narodziny nowej koncepcji nauki (...), która wstrząsnęłaby (...) fundamentami paradygmatów”. Taki model nauki Morin dostrzegł w badaniach interdyscyplinarnych, w których jak pisze: „Chodzi o podważenie zasady istnienia dyscyplin, z których każda ćwiartuje złożony przedmiot poznania. A przecież istota przedmiotu

tworzona jest przez wzajemne relacje, oddziaływania, interferencje, komplementarność i opozycje składników, z których każdy jest więźniem określonej dziedziny wiedzy. Prawdziwą interdyscyplinarność stworzyć mogą jedynie połączone z sobą dziedziny wiedzy otwartej na zjawiska złożone. Potrzebna jest tu oczywiście metodologia *ad hoc*². Morin postulował stworzenie *Scienza nuova*, opierającej się na interdyscyplinarnym modelu badawczym, wykraczającej poza antropologizm, poza biologizm w stronę nauk ścisłych, na których gruncie możliwe byłoby sformułowanie nowych relacji zachodzących między człowiekiem, naturą a społeczeństwem. Gajewska w swojej pracy idzie o krok dalej, bo faktycznie pyta o relacje między człowiekiem, naturą, społeczeństwem a nowymi technologiami, wskazując na adyscyplinarny charakter „antropologii cyborgów”, otwarty na „eks-centryczność” metodologiczną, „rozumianą jako normatywny precedens i jako zjawisko niemające centrum”.

Morin stawiał tezę, że stary paradygmat przeciwstawiający naturę kulturze rozpadł się pod wpływem ewolucji kulturowej i biologicznej. Diagnoza francuskiego myśliciela kierowała się ku idei „trzecich narodzin” człowieka, zagubionego w jednowymiarowych koncepcjach biologizmu i kulturalizmu, na podstawie przeświadczenia, że nowa biologia jest bardziej humanistyczna, a nowa humanistyka bardziej otwarta na całość ludzkiej istoty. Czytając książkę Gajewskiej, można odnieść wrażenie, że oto na naszych oczach rodzi się „nowy człowiek”, wykluwając się z kokonu splątanej z sobą nauki, technologii i biologii, a wraz z nim — nowy paradygmat, którego znakiem szczególnym jest proces cyborgizacji.

---

² E. Morin, *Zagubiony paradygmat — natura ludzka*, Warszawa 1977, s. 272.